

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Войчишин О.В.

аспірант,

Національний університет «Острозька академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ КОРПОРАТИВНИХ ДОГОВОРІВ

Дослідження історії, зокрема, й історії правових інститутів, яким є інститут корпоративних договорів, є важливою частиною процесу розкриття їх змісту. З'ясування генезису правового інституту дозволяє встановити каталог закономірностей, можливість повторення яких у майбутньому є істотною.

Оскільки інститут корпоративних договорів існує та нерозривно пов'язаний з юридичними особами, доцільно досліджувати їх еволюцію в контексті саме становлення таких суб'єктів правовідносин як юридичні особи та розвитку корпоративного права в цілому.

Велика Британія є державою із давніми історико-юридичними коріннями, право якої стало основою для формування англосаксонської правової сім'ї. Корпоративний договір, який сьогодні розповсюджений та рецепційований у різних правових системах та державах, походить саме з англосаксонської правової сім'ї. Тому розгляд розвитку інституту корпоративних договорів у цій державі дає максимальне уявлення про умови та контекст його становлення. Визначаються наступні основні етапи розвитку корпоративного права Великої Британії:

1) поява перших законодавчих актів і перших прецедентів (XIV–перша половина XIX ст.);

2) законодавче закріплення основних інститутів корпоративного права (переважно шляхом ухвалення Актів про компанії) (друга половина XIX – перша половина XX ст.);

3) вдосконалення корпоративного законодавства, приведення його у відповідність до вимог ЄС (друга половина XX ст.);

4) 1998 р. – по сьогодні – процес фундаментальної реформи корпоративного права [5].

У часи Середньовіччя почали формуватися окремі елементи корпоративного права та інституту корпоративних договорів. У цей період інститут корпоративних договорів не існував як окремий елемент правової системи Великої Британії та тісно пов'язувався із іншими правовими галузями. На це також вплинуло те, що першими квазікорпоративними структурами були некомерційні релігійні та муніципальні організації.

У цей період починають стрімко розвиватися торгівельні гільдії, які об'єднували в собі купців та найманих робітників. Купці, які вступали в торгівельні гільдії самостійно вирішували питання управління цими гільдіями часто використовуючи «*lex mercatoria*» [3], однак суспільно-економічно умови того часу сприяли пошуку ідей щодо «зручних» для усіх учасників гільдій способів корпоративного управління.

Реформи Генріха VIII Тюдор у XVI ст., які встановили необхідність схвалення актів компаній судовими службовцями, ознаменували перехід від автономного регулювання корпоративних інститутів (на основі звичаєвого права) до втручання держави у внутрішні процеси компаній [2].

Наступним етапом розвитку корпоративного права та інституту корпоративних договорів було запровадження інституту акціонерних компаній, які також отримували королівські грамоти. Наявність грамоти не тільки легалізовували компанії, але й давали їм право самостійно визначати свою корпоративну структуру, що сприяло пошуку нових інструментів взаємодії та управління між учасниками компаній.

У 1720 році було прийнято важливий законодавчий акт у сфері регулювання корпоративних відносин. Йдеться про «Bubble Act», який протягом цілого століття буде перешкоджати розвиткові акціонерних компаній та, як наслідок, впровадженню корпоративних договорів як одного із інструментів корпоративного управління [4, с. 83]. Управління компанією після прийняття зазначеного акту здійснювалося спеціальним органом – «комітетом директорів», хоча часто довірчі власники були одночасно й директорами [5]. Таким чином, у даний період держава знову посилює свій вплив на регулювання інститутів корпоративного управління.

У XIX столітті було прийнято ряд законодавчих актів таких як «Trading Companies Act» від 1834 року, «Chartered Companies Act» від 1837 року, перший «Joint Stock Companies Act» від 1844 року та другий «Joint Stock Companies Act» від 1856 року. Ключовою ознакою, яка

об'єднує зазначені акти було спрощення державного регулювання діяльності компаній та впровадження ряду корисних нововведень. Зокрема, передбачався обов'язок публічної реєстрації учасників компанії, спрощення процедури реєстрації та встановлення обмеженої відповідальності учасників товариства. Як наслідок, саме у цей період вперше в англійських судах з'являються згадки про корпоративні договори, так звані «shareholders' agreement».

У 20 столітті розвиток корпоративного права і інституту корпоративних договорів продовжився. Вже у 1907 році було здійснено поділ компаній на публічні і приватні. У «Companies Act» від 1948 року було передбачено, що директори компаній звільнялися акціонерами простою більшістю голосів. Інститут корпоративних договорів у цей період розвивається, але серед науковців і практикуючих юристів існують різні підходи до розуміння його природи. У зв'язку із цим, судова практика є суперечливою та непослідовною.

Одним із найбільш відомих прецедентів у сфері корпоративних договорів стало рішення у справі *Russel v. Northern Bank Development Corporation Ltd.* у 1992 року. У даному рішенні суд розмежував договірні зобов'язання компанії, що перешкоджали реалізації права на зміну статуту або статутного капіталу, і договірні зобов'язання за корпоративним договором, що містив положення зобов'язання акціонерів щодо реалізації права голосу у певний спосіб у випадку винесення на порядок денний питання про зміну статуту або статутного капіталу. Також суд прийшов до висновку, що положення корпоративного договору є чинними, якщо вони не зобов'язують майбутніх акціонерів дотримуватись корпоративного договору [6].

У 2006 році було прийнято новий Закон про компанії («Companies Act») [1], відповідно до якого було визначено, що корпоративний договір може містити умови про перевагу договірних умов над статутним. Він має укладатися всіма акціонерами та зберігатися в органі реєстрація. Важливо відмітити, що у статті 17 цього законодавчого акту корпоративний договір прирівнюється до установчого документу. У випадку колізії між статутними документами та корпоративним договором, положення договору матимуть вищу юридичну силу.

У Великій Британії зародилось корпоративне право у його сучасному вигляді, а також був вперше сформований інститут корпоративних договорів. Такий стан речей не є випадковим, оскільки становлення і розвиток корпоративних договорів було вимогою тогочасних

економічних процесів цієї держави та станом нормативного регулювання корпоративних відносин.

Інститут корпоративних договорів остаточно закріпився лише у середині XIX століття, тобто вже після становлення галузі корпоративного права та створення корпоративного законодавства, зокрема активний розвиток різноманітного законодавства про компанії – насамперед акціонерних компаній. До цього часу відбувалося лише фрагментарне становлення даного інституту – у звичаях ділового обороту, судовій практиці.

Можемо стверджувати, що ключовою умовою становлення корпоративних договорів є наявність розвиненого корпоративного законодавства – законодавства про компанії. З цього також випливає інша ознака корпоративних договорів – їх вторинність по відношенню до інституту юридичних осіб.

Крім цього, варто відмітити, що розвиток корпоративного права в цілому, та корпоративних договорів зокрема, обумовлювався активним регулюванням державою цієї галузі – зокрема створенням нормативного регулювання, що сприяло розвитку компаній. Періоди, коли держава брала на себе занадто багато регуляторних функцій, зменшуючи диспозитивність у сфері корпоративного управління, навпаки супроводжувалися гальмуванням таких процесів.

На основі отриманих результатів, робимо висновок, що більше детального дослідження потребує період становлення корпоративних договорів від середини XIV століття до прийняття Акта про компанії. Для виокремлення ознак, характерних корпоративним договорам на початковому етапі розвитку, подальший аналіз повинен бути сфокусованим на нормах, які регулюють корпоративні договори та системному вивченні судової практики щодо даного питання.

Список використаних джерел:

1. Company Acts 2006. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>
2. Harold J. Laski The Early History of the Corporation in England / Laski J. Harold // Harvard Law Review. – Vol. 30, No. 6. –1917. – P. 561.
3. Leon E. Trakman. The Law Merchant: The Evolution of Commercial Law / Trakman E. Leo. – Littleton, Colo.: F.B. Rothman, 1983. – P. 33.
4. Кибенко Е.Р. Корпоративное право Великобритании. Законодательство. Прецеденты. Комментарии. / Е.Р. Кибенко. – К.: Юстиниан, 2003. – С. 83.

5. Кібенко О.Р. Сучасний стан та перспективи правового регулювання корпоративних відносин: порівняльно-правовий аналіз права ЄС, Великобританії та України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д.ю.н. / О.Р. Кібенко. – Х., 2006. – С. 16.

6. Корпоративні договори: огляд зарубіжної практики (Центр комерційного права). URL: <http://commerciallaw.com.ua/attachments/article/1017>

Єйнікова К.В.

студентка,

Одеський національний морський університет

ОСНОВНІ ТИПИ ПРАВОРОЗУМІННЯ: ЗМІСТ, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Право – це явище складне та багатоаспектне. Саме тому інтерес до права як особливого регулятора суспільних відносин ніколи не послаблювався. Історичний досвід свідчить про те, що право в різні епохи і в різних національних культурах може бути сприйнятим, зрозумілим, трактованим по-різному.

Праворозуміння є початковою, вихідною категорією юриспруденції. Дослідження праворозуміння залишається актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Теоретичний аспект полягає в тому, що від сприйняття та розуміння права трактуються всі інші правові явища – правосвідомість, правова культура, правова норма, джерела права, співвідношення права і закону, правова система, система права, тощо. Практичний аспект полягає в тому, що сприйняття юристом того чи іншого типу праворозуміння робить вирішальний вплив на його методологічну, світоглядну та ціннісно-орієнтаційну позицію. Особливо цей вплив проявляється у юристів-практиків, які здійснюють свою професійну діяльність в сфері законотворчості та правозастосування.

Перш за все, необхідно дати визначення терміну «праворозуміння». Загальноприйняте тлумачення даного поняття відсутнє, однак більшість вчених розглядають праворозуміння як процес пізнання права, його суті, змісту, ознак та ролі у суспільних відносинах, в результаті якого з'являються певні ідеї, теорії, концепції [2, с. 38-40].